

JOAQUIM RIERA I BERTRAN, UN GIRONÍ DE “LA RENAIXENÇA”

NOTA BIOGRAFICA

Joaquim Riera i Bertran va néixer a la ciutat de Girona el 24 de gener de 1848. Es va llicenciar promptament en les matèries de dret canònic, administratiu, i civil a Barcelona. En el decurs de la seva activitat universitària va coincidir amb personatges destacables de la cultura catalana del període de la Renaixença. Coincidí i establí lligams de ben cordial amistat amb Jaume Collell i amb el qui més tard esdevingué bisbe de Vic i conegut teoritzador del catalanisme, amb Torras i Bages. Acabats els seus estudis universitaris Riera i Bertran retornà a la seva ciutat nadiua, Girona, on exercí durant un temps el càrrec de jutge municipal.

En ésser proclamada la primera República espanyola, Joaquim Riera i Bertran aspira a l'obtenció d'un escó parlamentari a les Corts Generals. Malgrat el seu conegut tarannà republicà no aconseguí el propòsit d'esdevenir diputat a les Corts espanyoles per tal com la seva candidatura rivalitzà amb la presentada per Domènec Puigoriol. Domènec Puigoriol fou el guanyador de la candidatura i en definitiva sortí elegit diputat pel districte de Girona.

Malgrat aquesta aparent derrota en les eleccions de 1869 a Girona, Joaquim Riera i Bertran continuà la seva tasca política i catalanista. El ciutadà Riera fou un home polític que es va inscriure des de molt jove en les primeres files del republicanisme més aferriat. Hom ha situat la trajectòria política de Riera i Bertran dins les línies del republicanisme moderat.

Riera i Bertran malgrat aquesta trajectòria republicana la qual hem apuntat no es sentí mai atret per aquella qüestió del republicanisme tan ferrenya que defensaven llurs coetanis republicans empordanesos. Joaquim Riera i Bertran va tenir una concepció força personal sobre quines havien d'ésser les directrius de la política republicana. En definitiva, doncs, Riera no es va sentir atret per

aquell republicanisme federalista amb tantes velleïtats redemptoristes que proclamaven els polítics de l'Empordà.¹

En no haver assolit l'escó de diputat a les Corts espanyoles es presentà aleshores com a candidat a l'alcaldia de la ciutat de Girona, la corporació municipal gironina era aleshores majoritàriament republicana. El ciutadà Riera, en presentar-se als comicis electorals en resultà guanyador i fou elegit pel càrrec d'alcalde de la ciutat l'any 1873 i òbviament fou recolçat pels sectors més progressistes de la ciutat: la majoria republicana. Joaquim Riera i Bertran assumí el càrrec d'alcalde de Girona quan comptava només vint-i-cinc anys.

«El ciutadà Riera, el primer alcalde republicà de Girona, fou un jove àrdit, originari de la mateixa ciutat i un ferm defensor de la particularitat catalana».²

El càrrec d'alcalde de la ciutat de Girona recaigué, doncs, en la personalitat d'un home pregonament catalanista. Cal dir per això que el càrrec esmentat l'exercí durant un curt període de temps, uns tres anys aproximadament.

En virtut d'haver guanyat unes oposicions just després d'haver-se acomplert els tres anys de mandat davant el govern de la ciutat, al 1876 Riera i Bertran, aconseguí una plaça de secretari de la Diputació de Barcelona.

A Barcelona, l'illustre ciutadà de Girona, es destacà notòriament per llurs activitats on reeixí lúcidament com a orador i àdhuc com a escriptor. Joaquim Riera figurà des dels primers moments de la seva fundació en la redacció de la revista «La Renaixença» i es dedicà àmpliament a les tasques del periodisme literari i polític. Les seves col·laboracions les trobem a bastament reflectides en publicacions periòdiques de Barcelona i en moltes de les existents a l'època a Girona.

En el seu establiment a la ciutat de Barcelona, Riera i Bertran esdevingué amic cordialíssim d'homes de la categoria de Narcís Oller o Angel Guimerà. Com activista cal assenyalar que Riera i Bertran fou un dels fundadors de «L'Associació d'Autors Catalans», entitat la qual va ésser formada a Barcelona l'any 1885. Aquesta societat esmentada va ésser fundada amb l'objectiu d'eixamplar la di-

¹ Vegi's l'article de l'historiador gironí JOSEP CLARA, "La I República a les comarques gironines" a revista "L'Avenc", n.º 13, febrer de 1979.

² JOSEP CLARA, "En Riera i Bertran, l'alcalde més jove", article publicat a "Punt-Diari" el 24 de gener de 1980.

fusió del teatre i l'escena catalans. Prengueren part en aquesta iniciativa personatges com Eduard Vidal i Valenciano, A. Guimerà, Ferran Agulló, Pere Anton Torres, Francesc Ubach i Vinyeta, Teodor Baró, Josep Roca i Roca, Ramon Picó i Campanar, Albert Llanas, Conrad Colomer, Francesc Matheu i el mateix Riera i Bertran.³

L'activisme de Riera i Bertran es destacà per llurs nombroses activitats tant pel que fa en el pla de la política com en el camp de les lletres i la cultura en general. Del mateix «Epistolari» d'Angel Guimerà es desprenen molts detalls significatius els quals ja no mostren tan solament la pregona amistançada entre els dos autors sinó que hom pot descobrir aquest activisme inherent en la seva personalitat.⁴

En aquest recompte de trets biogràfics cal esmentar també l'amistat pregona entre l'autor gironí i Narcís Oller. Hem d'assenyalar que el personatge que introduí Narcís Oller al món de la literatura i als cercles intel·lectuals de la Barcelona renaixent fou el mateix Riera i Bertran. Joaquim Riera i Bertran i Narcís Oller es van conèixer en els despatxos de la Diputació de Barcelona i fou evidentment allí on entre ambdós personatges s'accentuà l'afeció al catalanisme i al món de les lletres. El mateix Riera i Bertran fou qui presentà Oller al cercle d'intel·lectuals de la revista «La Renaixença».

«Un o dos anys després, ingressà a les mateixes oficines en Joaquim Riera i Bertran. La seva afició a les lletres establí ben tost entre ell i jo un corrent de simpatia molt més viva que la que pogué enllaçar-nos amb els altres oficials».⁵

Pel que es desprèn de les *Memòries Literàries* de Narcís Oller, podem constatar aquest inici de l'home de «La Papallona» al món de la cultura catalana de finals del segle. En definitiva la coneixença de Riera i Bertran per part de Narcís Oller, tingué un paper decisiu per a la posterior carrera literària de N'Oller.

«En Freixa i jo escrivíem llavors molt poc i sobretot, publi-

³ FRANCESC CURET, *Història del Teatre Català*, Ed. Aedos, pàg. 211, Barcelona, 1967.

⁴ ÀNGEL GUIMERÀ, *Epistolari*. Recull i anotació per Enric Cubas i Oliver, pàgs. 53, 54, 62, 64, 72, 156, 205, 270, 271, 272. Ed. Barcino, Barcelona 1930.

Veure també *Epistolari Llorente*. Missives de Riera i Bertran a Teodor Llorente. Biblioteca de l'oficina Romànica, 2 vols., Barcelona 1927.

⁵ NARCÍS OLLER, *Memòries Literàries*, pàg. 3, Ed. Aedos, Barcelona 1962.

càvem molt menys que en Riera, que ho feia en català i en castellà, i nosaltres únicament només en la llengua darrerament citada».

«L'amic Riera, brindant-se a satisfer-me aquella curiositat, em presentà un dia al Cafè Espanyol, llavors instal·lat a la Plaça Reial, cantonada al carrer Tres Llits. Allí de dues a tres s'aplegava cada tarda la colla de «La Renaixença» o «dels de les as» que els deien llavors, per ésser acèrrims defensors d'aquesta desinència relativament moderna en els plurals femenins».⁶

En general l'amistat entre Riera i Bertran i Narcís Oller fou cordial i àdhuc pregona, però en un passatge de les «Memòries» d'aquests darrer, aquest en retreurà uns moments d'acusada tibantor entre els dos autors. Serà arran del premi que van atorgar a Narcís Oller per la seva obra *Isabel de Galceran* que es produí aquesta tibantor entre els dos autors. Narcís Oller en un altre passatge de les seves *Memòries* ens posarà en evidència uns trets de la personalitat de Riera i Bertran que van sorprendre'l considerablement.

Si hom llegeix amb un cert deteniment el passatge que assenyallem de l'esmentat text biogràfic, podrà adonar-se de la reacció de Riera i Bertran envers N'Oller, una reacció per part de l'autor gironí que en el fons no deixa d'expressar en sí una certa puerilitat i una certa enveja de talent. Joaquim Riera i Bertran, malgrat el seu catalanisme i els nombrosos intents que va fer en pro de fer quelcom per la literatura del seu temps, ni de bon tros no reeixí de manera com reeixí l'autor de Valls. El mateix Narcís Oller fou qui en definitiva s'adonà de les limitacions narratives de Riera i Bertran, i al cap i a la fi com es veu en el mateix text de les «memòries» ollerianes, el mateix Riera i Bertran es justifica i àdhuc assumeix les seves limitacions pel que fa a la seva tasca de narrador.⁷

L'onze de maig de 1890, Joaquim Riera i Bertran fou proclamat «Mestre en Gai Saber». Un dels autors que segurament també va conèixer personalment Riera i Bertran va ésser l'escriptor Josep M.ª de Sagarra, aquest en les també seves «Memòries» ens assenyalà alguns trets del poeta gironí:

⁶ Op. Cit., pàgs. 3-4, Oller.

⁷ Vegeu amb extensió el text on Narcís Oller fa referència a la personalitat de Riera i Bertran, Ob. Cit., pàg. 50.

«Seguia en l'ordre d'antiguitat el Mestre en Gai Saber Don Joaquim Riera i Bertran; un dels poetes més representatius i premiats fins aleshores, perquè havia obtingut tres premis ordinaris, sis d'extraordinaris i dotze accèssits. Don Joaquim Riera i Bertran va ésser un pur client dels Jocs Florals, sense transcendir a l'emoció pública, fora d'això, el seu aspecte era absolutament confortable i més aviat semblava un home de negocis o un advocat de categoria que un colleccionista de violes i englantines».⁸

En la seva intensa vida cultural el ciutadà gironí Riera i Bertran va ésser nomenat membre acadèmic numerari de «L'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona».

Entre molts altres càrrecs que ocupà Riera i Bertran, cal assenyalar que en la seva ciutat natal va exercir el càrrec de secretari de la comissió de monuments. Segons assenyala un autor coetani a Riera i Bertran, Francesc Matheu, aquest en una nota necrològica va dir d'ell que esdevingué:

«Cooperador activíssim en el nostre renaixement literari y afanyós de propagar-lo y d'intensificar-lo, contribuí poderosament a que l'Asociación Literaria de Gerona instituís sos Certàmens, donanthi entrada a lo català».⁹

El primer premi literari que Joaquim Riera i Bertran va aconseguir en la seva vida, va obtenir-lo a l'edat de dinou anys. L'any 1867, el nostre autor recollí el primer premi al primer accèsit dels Jocs Florals de la ciutat de Barcelona. Aquest prolífic ciutadà gironí de la nostra «Renaixença» cultural, a part de dedicar-se amb més o menys èxit al conreu de la literatura, es dedicà també —i molt afanyosament— al món de l'activitat teatral. Joaquim Riera fou un dels primers que va pensar en la conveniència per a la cultura del país de fundar un museu teatral si bé limitat en forma estricta per això al Teatre Catalunya i a la institució dels Jocs Florals. Riera i Bertran portà endavant aquesta iniciativa i l'any 1909 ho va proposar a la junta de museus la qual li va acceptar la proposta i l'entitat li encomanà la ponència. Aquesta ponència de la defensa a la idea de

⁸ JOSEP M.^a DE SAGARRA, "Memòries" dins *Obra Completa*, Vol. I, pàg. 1160, Ed. Selecta, Barcelona 1967.

⁹ FRANCESC MATHEU, "En Joaquim Riera i Bertran". Discurs llegit en sessió necrològica el dia 28 de febrer de 1867, a la biblioteca de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, B.R.A.B.L.B., XII (1925-26), pàgs. 410-414.

Riera va ésser defensada i estudiada per una comissió formada per Raimon Casellas, Manuel Rodríguez i Codolà, actuant com a president de la mateixa J. Roig i Bergadà.

Riera i Bertran, va col·laborar també en la fundació de «La Jove Catalunya», societat de caràcter netament catalanista i capdavantera en desenvolupar el catalanisme a tots els nivells i àmbits. Aquesta societat política i catalanista fou fundada a Barcelona el 1870, tenia per idioma el català i tanmateix com a lema tenia el següent pensament: «A poc a poc se va lluny». La societat era, doncs, obertament catalanista i amb certs matisos de política radical. N'esdevingueren fundadors a part de Riera i Bertran homes il·lustres en les lletres de la nostra «Renaixença», personalitats com Angel Guimerà, Aldavert, Roca i Roca, Francesc Matheu, Aulèstia i Pijoan.¹⁰

Durant tota al seva vida Riera i Bertran portà una intensa activitat a tots nivells. A la Diputació de Barcelona hi treballà durant un període de més de vint-i-cinc anys. Estigué casat i tingué dos fills. El ciutadà Riera i Bertran nascut a la ciutat de Girona va morir a Barcelona el 15 de març de 1924.

CATALANISME I VISIÓ POLITICA

Són diverses les notes que estan a l'abast per tal d'estudiar els aspectes del catalanisme polític inherent en les tasques parlamentàries, literàries i periodístiques de Joaquim Riera i Bertran. Algunes de les fonts importants per tal d'estudiar els aspectes de la vida activa d'un dels gironins destacables de la nostra «Renaixença», són d'una banda una sèrie d'articles i documents escampats per la premsa periòdica de l'època. Hem d'assenyalar en segon terme la importància de llurs discursos polítics recollits en forma de conferències o parlaments.

El catalanisme polític de Riera i Bertran el trobem ben promptament arrelat en les directrius de la filosofia republicana. El ciutadà Riera des dels seus primers anys de joventut estigué en concordància amb el doctrinalisme catalanista més combatiu i aferrissat, catalanisme propugnat i desenvolupat en les terres més nòrdiques del nostre Principat. Riera i Bertran en el seu inici polític pro-

¹⁰ Veure l'article de MARGALIDA TOMÀS, "La jove Catalunya" in *Homenatge a Josep M.ª Casacuberta*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1981.

pugnà les idees del republicanisme-federalista, idea que ell mateix modificaria i en faria una teoria particular i en certa manera renovadora, en anys més tard.

Riera i Bertran quan comptava només amb vint-i-sis anys escrivia ja en el diari gironí «La Província» les següents paraules:

«Hoy lo propio que ayer» (los intransigentes de Barcelona) continuan clamando, y yo con ellos «guerra a Madrid», es decir guerra al centro de la vida oficial que consume nuestros sudores, sin darnos en cambio otra cosa que gobiernos despóticos administradores torpes y ministros transferidores».¹¹

El text en qüestió sens dubte començava a dibuixar les línies d'una ideologia que s'endevinava clarament catalanista, ideologia no exempta d'uns certs matisos radicals i significatius d'un catalanisme progressiu tal i com l'entengué J. N. Roca i Farreras. Aquestes ratlles el ciutadà Riera les escrivia poc temps després d'haver estat elegit alcalde de la ciutat de Girona. Un altre dels exemples del catalanisme punyent en la seva personalitat és un senzill poemeta que esmenta l'historiador Josep Clara i el qual molt tendenciosament diu el següent:

«Catalán, desde Felipe / sufres terribles azotes / catalán, hu-
biendo reyes / nutrirás sólo opresores».¹²

Ben segur véiem, doncs, com Riera i Bertran havia assumit des de la seva mateixa joventut un clar tarannà republicà o si es vol, anti-monàrquic. Riera es feu ell mateix una idea molt particular del què volia dir ésser republicà. L'escriptor gironí bandejà de la seva concepció republicana determinades idees les quals clamaven i propugnaven els seus contemporanis republicans empordanesos, cal assenyalar que Riera i Bertran estava més per a una idea moderada del republicanisme. Hom aprecia una certa moderació de llur concepció republicana a mesura que passà el temps.

Al 1884 en el discurs pronunciat en el sí de «La Asociación Literaria de Gerona», Riera i Bertran destacava la importància de la institució com a promotora o com a capdavantera del catalanisme:

«Considero esta institución como una de las principales joyas, como uno de los florones más ricos que brillan en esa radiosa,

¹¹ Discurs de Joaquim Riera i Bertran pronunciat el 1884 en el sí de «La Asociación Literaria de Gerona».

¹² Article citat, J. CLARA.

en esa esplendente corona que se llama el renacimiento artístico y literario de nuestra patria».¹³

I en el discurs esmentat continuava dient:

«La Asociación Literaria de Gerona tiene para mi algo y aún mucho de los encantos del hogar doméstico, y a ella llevo, en ella me acojo, con ella siento las más tiernas emociones, los más deliciosos encantos de la primavera del alma que desaparece».¹⁴

Certament, com podem apreciar, L'Associació Literària de Girona, per Riera i Bertran calia que es convertís promptament en una entitat engendradora de catalanisme. Tenia raó Francesc Matheu quan titllà Riera i Bertran com a «un catalanista de cap a peus». Des de la plataforma parlamentària que era el discurs suara esmentat, Riera llançà simptomàtiques paraules les quals posaven en evidència el seu catalanisme polític:

«¡Ah señores! ¡Pretender que el hermoso concepto de nación sea equivalente al feísimo concepto de servilismo! ¡Confundir el concepto de pátria con el de esclavitud! ¡Hacer similares ideas tan monstruosamente diversas!».¹⁵

Renaixença i catalanisme eren dos termes els quals calia divulgar des de la mateixa plataforma d'actuació que era l'Associació Literària. Joaquim Riera i Bertran en restà plenament convençut:

«... las antiguas regiones históricas de España, como las de otros países, abduquen de su pasado, desdoren su presente y malogren villanamente su porvenir.

Protestemos una y mil veces aquí —ya que la experiencia de los felices resultados obtenidos por esta sociedad benemérita prestan motivo y razón para ello; —protestemos, en nombre de nuestra querida Asociación Literaria, debida a la iniciativa particular y al vivificante espíritu de descentralización, protestemos contra esa voracidad, contra esa hidrópica sed de uniformismo que intenta desposeer a las antiguas nacionalidades españolas de los últimos restos de su pasada soberanía, para sumirlas en la funesta pasividad de parias, reduciéndolas otra vez al más deplorable atraso».¹⁶

¹³ Idem discurs citat.

¹⁴ Idem discurs citat.

¹⁵ Idem discurs citat.

¹⁶ Discurs de Joaquim Riera i Bertran amb motiu de la celebració dels Jocs

Al llarg de la seva vida Joaquim Riera i Bertran es destacà notòriament per les seves aportacions a la teoria del catalanisme, propugnà vivament aquell «anhel de desempellegarnos d'un centralisme axfisiat y car y desmoralitzador».

Una de les qualitats preeminentes de Riera va ésser la de gran orador, posseïa aquest una capacitat enorme per a confegir discursos. La seva idea de catalanisme fou sempre continuada, sense vacil·lacions, altrament per això sempre dintre les directrius d'un catalanisme republicà moderat. En el decurs de la seva vida política Riera i Bertran fou un veritable defensor de l'autonomisme o del federalisme com a fórmula viable per tal de tirar endavant la nació catalana.

«Cert és que aixís com de nadar se n'apren ab aigua, de autonomisme se n'apren ab llibertat; mes ¡ay! aixís com l'aigua per apendri de nadar ha d'ésser néta, néta deu ésser la llibertat per apendre d'autonomia. Dintre la brutícia no s'hi apren sinó embrutiment».

«¡Que tal no s'esdevingui! ¡Que la ilustrada honradesa de pensament, de la voluntat y de l'acció dels gironins sia model de filial amor, de filial adoració de la ciutat: auguri preciós de que la llibertat autonòmica per ella com per a tots els municipis y regions espanyols ambicionada, no's tornarà llicenciosa, no será devoradora de sí mateixa, no malmenará las propias forces ans bé avivant les que avui té, en será propulsora, com de las novas qu'ha de deixondir. Més seny y més cor exigeixen els nous régimens que pas els vells».¹⁷

Joaquim Riera i Bertran esdevingué en els seus primers anys de joventut i sobretot abans que obtingués la plaça a la Diputació de Barcelona, un fervent defensor del catalanisme polític a la ciutat de Girona.

LA LITERATURA

Joaquim Riera i Bertran fou al llarg de la seva intensa vida cultural un «cooperador activíssim del renaixement literari» que no tan solament es limità a aportar tota una sèrie d'obres literàries Florals de Girona de 1905, en aquesta avinentesa l'autor va actuar com a President del jurat.

¹⁷ *Idem*. Discurs citat, 1905.

sinó que fins i tot intentà de teoritzar sobre el que havia d'ésser la literatura, la novel·la i llur esdevenidor. La seva producció literària no va assolir un paper tan destacable com va assolir-la la d'altres contemporanis seus. La literatura del gironí Riera i Bertran no ascendí a la galeria de novel·listes i poetes il·lustres de la nostra «Reinaixença» cultural, la seva literatura no posseï ni de bon tros la categoria d'un Oller o la d'un Guimerà. Altrament cal assenyalar que són força reeixits determinats articles de costums i alguns papers de caràcter històric, malgrat tot per això en general, la seva producció poètica i narrativa ha romàs desapercebuda i quan no inèdita.

Joaquim Riera i Bertran fou un veritable defensor del paper que havia de tenir la literatura en el conjunt de la societat de la segona meitat del segle dinovè. Esdevingué un autor pregonament amoïnàt pel problema de la recuperació de la llengua catalana en les plataformes de la literatura.

«En català enraonem y á la catalana hem d'expressar lo que sentím. Qui sia confrare, ja ho sap: que prengui candela... de penedit».

A part del bagatge de narracions que Riera posseeix en el seu índex literari, aquest fou a més a més un home preocupat pel paper de la novel·la en el conjunt de les lletres catalanes. De tots són coneguts els problemes que tenia la novel·la per tal de desenvolupar-se amb lleugeresa en el segle XIX. Hi havia en la literatura catalana del XIX una manca de plataformes adients per a la novel·la, tals com editors, editorials i àdhuc escriptors amb voluntat de fer novel·les i a més a més en català. De tota manera la problemàtica més acusada pel que fa al cas de la novel·la catalana del XIX era la manca d'editors disposats a editar llibres en català. Riera i Bertran esdevingué, doncs, un literat summament preocupat per aquesta qüestió i esdevindrà denunciador del problema amb un pròleg interessant. En el pròleg a les seves *Escenes de ciutat*, Joaquim Riera ens retreurrà —com ho feu també el mateix Carles Bosch de la Trinxeria en aquell article publicat a «La Veu de Catalunya» intítulat «Història d'una novel·la» —els problemes de l'edició de novel·les.¹⁸

(18) CARLES BOSCH DE LA TRINXERIA, «Història d'una novela». Setmanari Popular de «La Veu de Catalunya», Any I, (25-XII-1891), pàgs. 601-603. En aquest article Bosch de la Trinxeria com Riera i Bertran, satiritza el problema de la novel·la catalana del segle XIX.

PREGUNTA: ¿Per què no't dedicas exclusivament á la novela, aquest gènere altament modern que... etcètera, etc.?

RESPOSTA: ¿Per què tu que m'interrogas, ab fi de be, no t'ajuntas ab 3.999 personas més (fins pasaria per 2.999 posat a no mirar prim) y totas juntas y á solas, no us comprometeu á quedarvos un exemplar per barba de la edició d'una novela meva de la espècie (¡ja veieu quína flexibilitat la meva!) de la espècie que conceptueu més adeqüada á la meva capacitat productora?

Observeu que la pregunta ab que acabo de contestar, no peca d'immodesta.

Ab més radical criteri podia haver dit: —¿Per què tu y'ls qui, com tu, n'heu significat ab tan galan interès, no m'assegureu lo medi de campàrmela bé literàriament, sense esforços de flaquesa ni disbarats de cansanci, trayentme de las fatals —però relativament benehidas— obligacions d'una oficina pública? ¿Per què no feu que jo, servidor antich espontani y fervent de la literatura pàtria, puga acreditar la antiga màxima de que «qui servit altare, de altare vivere debet».

El autors d'aquesta segona meitat del segle XIX maldaven per aconseguir unes estructures adients per a la novel·la i alhora maldaven òbviament per aconseguir una professionalització com a literats, cosa la qual no aconseguiren ni tan solament els millors novellistes de l'època. El problema de la manca de plataformes adients pel desenvolupament de la literatura que denunciava Riera i Bertran era certament el mateix que plantejaren Bosch de la Trinxeria, Genís i Aguilar o el mateix Oller.

Joaquim Riera i Bertran demostrà un viu interès pels problemes de la literatura en general i molt especialment pels que feien referència a la novel·la. Ençà i enllà dels seus discursos hom pot apreciar l'interès de Riera pel desenvolupament i el destí de la literatura catalana.

«La literatura d'un poble no és res si no respon al ser y estat, á la vida, á tota la vida del poble qu'ha de sentirs'hi reflectit, y ferm, y esperançat... ¡Literatura borda! No la volem. Som de niçaga ben honrada y ben coneguda: y la volem de pares ben coneguts y ben honrats. Ni fa per nosaltres ni volem que hi fassi, Literatura d'estrafets ni de cortesans. Glo-

riosa la volem de glòria ben pròpia, no de mesquina glòria de reflectiments. Com fou la volem: senyora y majora; no masovera de ningú».¹⁹

«TOMEU BONCOR», UNA NOVEL·LA ROMANTICA D'AMBIENTACIÓ GIRONINA

Tomeu Boncor és una de les obres de Riera i Bertran la qual podem titllar de més ben aconseguida dins l'àmbit estricte de la seva producció literària i tenint en compte les limitacions a les quals estigué sotmesa la nostra llengua i la nostra literatura en el decurs d'aquest segle XIX. La novel·la en qüestió fou publicada per la impremta «La Renaixença» l'any 1875 i l'esmentem per tal com aquesta té un interès específic a diversos nivells. En primer lloc ens cal assenyalar que és un text en prosa de temàtica romàntica (entenent el romanticisme no en el sentit liberal i revolucionari com és el cas del romanticisme alemany o anglès sinó que cal entendre un romanticisme molt concret i a la catalana, pot pensar-se amb el romanticisme que es desprén de *La Mercè de Bellamata* o *Julita* de Martí Genís i Aguilar) desenvolupada en el marc urbà o ciutadà de la Girona del segle XIX. El text narratiu de Riera i Bertran té un interès perquè precisament s'inscriu en el petit registre de novel·les romàntiques, sentimentals i moralitzadores de la nostra literatura. La novel·la és la patètica i tràgica història d'amor de Tomeu Boncor, la qual té un desenllaç força estereotipat en l'àmbit del romanticisme pensant en determinades figures o personatges creats per Walter Scott, Goethe o Benjamí Constant.

En un primer terme l'acció de la novel·la té lloc en un edifici públic de la ciutat. El personatge protagonista Tomeu Boncor, per una fatalitat de caràcter familiar es veu abocat a passar la seva infantesa i adolescència en el marc de l'hospici de la ciutat de Girona. Tomeu Boncor instal·lat i sota la tutela de la institució fa coneixença d'altres dos hospicians que com ell es veuen també immersos en les mateixes condicions de vida. Riera i Bertran en aquesta primera part de la novel·la no fa més que presentar-nos quelcom ja clàssic i típic de moltes narracions i novel·les del segle XIX catalanes: el

¹⁹ J. RIERA I BERTRAN. Discurs dels Jocs Florals 1905. Citat.

problema de l'orfanesa, quelcom també prou conegut en altres literatures.

En definitiva aquesta història farcida de sofriments, tristeses i dissorts d'un orfe, no està tampoc massa distant d'aquells orfes que presentà Charles Dickens en les seves extraordinàries novel·les. La història patètica de Tomeu Boncor és —salvant sempre les consabudes distàncies— la història d'un David Copperfield o d'un Oliver Twist a la gironina però amb la diferència que el desenllaç de Tomeu Boncor en comptes d'esdevenir-se d'una manera madura i feliç acaba abocat a la fatalitat d'accentuació més romàntica, és a dir amb la mort del protagonista.

Riera i Bertran per tal de posar fi a la novel·la utilitzà com a recurs narratiu quelcom prou conegut de la història de Girona: el tema de les inundacions. Els aiguats donen una fi tràgica a la novel·la i a la història d'amor de Tomeu Boncor. El text de la novel·la és farcit de passatges i connotacions de caire romànticoide i sentimental i el final de la novel·la no podia ésser altrament. Podem fixar-nos si més no amb el mateix final de Tomeu Boncor:

«Una conjuntura'm favoreix. Al segons aplech d'edificis, que acaba d'enfonzarse per l'indret del Onyar, cruixint y esvalotant l'aigua ensangrentada a claps, ha seguit la destrucció d'altres obstacles, y'ls Galligants tindrà espayosos portells d'es-córrech...

Minva son terrós caudal per la banda septentrional de la Plasa, qu'és hont jo arribo, á la fi, dalejant y extenuat.

Repeteixo'ls meus crits d'avans... Ningú ja'm respon ...Mos ulls forcejan per a veure, com si volguessen sortirse de mare... Arrivo a malehir mos sentits. Lo cervell me bull: ¡sí me bull! Avanzo, brego, nado en totas direccions, fugint dels engolidors...

Prop d'un d'ells, topo amb un cos humà que agonitzant, agafa mon bras unglejantlo... ¡Carme de mon amor!... L'esma m'abandona; sento'l gel de la mort, vaig á expirar sens remissió; depositar vull mon ardent llabi en lo rostre d'ella y...m desvaneixo, tot sentintme agafat pels cabells y alsat y arrossegat.

En definitiva, doncs, amb Tomeu Boncor ens trobem davant d'una novel·la d'ambientació i descripcionisme gironí, cal pensar que bona

part de l'acció narartiva es desenvolupà en l'edifici de l'antic hospici de la ciutat, avui Casa de Cultura Bisbe Lorenzana; la novella de Riera i Bertran cal veure-la dins aquesta òptica del romanticisme a la catalana.

JOSEP BRUGADA I GUTIÉRREZ-RAVE

BIBLIOGRAFIA DE JOAQUIM RIERA I BERTRAN

NARRATIVA

Narracions històriques

Història del siti de Girona en 1809, endressada á las classes populars. Monografia premiada en el Certàmen de la Asociación Literaria de Gerona de 1869, Impremta de Celestí Verdaguer, 1868.

Rey Cavaller, episodi històric-novellesc de la vida de Jaume I d'Aragó el Conqueridor, Barcelona, 1880.

Traduccions

Rob-Roy, de Walter Scott. Traducció. Impremta de Celestí Verdaguer, 1882, 2 Vols. amb ilustracions.

Novelles i Narracions

La Història d'un Pagès. Obra premiada en els Jocs Florals de 1869 i publicada en el volum corresponent d'aquell any, pàg. 147.

Los Comediantes del segon pis. Novelleta. Publicada per la impremta de «La Renaixença», 1874, I Vol. de 72 pàgines, Barcelona.

Escenas de la vida Pagesa. Novelletes i narracions vàries de costums catalans, 1878, Barcelona, «La Ilustración Catalana».

Escenas de Ciutat. Novelles i Narracions. Conté «La Minyona del servey», «Història d'un piano», «La Figuranta», «Cosas de noys», «De Barcelona a Gràcia, viatge en tramvia». "La Ilustración Catalana".

Lo Vicari Nou. Novella publicada en el tom de composicions premiades en els Jocs Florals de Barcelona de 1888.

Deu Narracions. Premiades en els Jocs Florals de Barcelona. Impremta de «La Renaixensa», 1875.

Tomèu Boncor. Novella publicada en el recull «Deu Narracions». (Novella Romàntica).

Poesies

Cansons del temps. Estampa de «La Renaixensa», 1874, Barcelona.

Cansons de Noys, amb música de Josep Rodoreda i il·lustracions d'Apelles Mestres. Editor F. Bergareggi, 1875, Barcelona.

Mel y Fel. Poesies. Impremta de «La Renaixensa», 1877, Barcelona.

Cent Faulas. Originals i en vers. Lliberia Teixidor, 1880, Barcelona, 200 pàgs.

Llibre de sonets. Impremta de Fidel Giró, 1888, Barcelona.

Teatre

Caritat. Drama en quatre actes y en vers precedit d'un pròleg. Estampa de L. Obradors y P. Solé, 1871. Estrenat al teatre Romea el 9 de maig de 1871.

Bernat Pescaire. Comèdia en dos actes i en vers. Impremta de Espasa y Hermanos Salvat, 1875. Estrenada en el teatre de l'Odeón el 12 de novembre de 1875.

I'avi. Quadre dramàtic de costums catalanes en un acte i en vers. Estampa de «La Renaixensa», Barcelona 1875. Estrenada en el teatre del Odeón el 12 de maig del mateix any. (Premiada en els Jocs Florals de Barcelona).

Lo Testament de l'oncle. Comèdia en un acte y en vers. Impremta de J. Jopus, Barcelona, 1876. Obra estrenada en el teatre del Buen Retiro de Madrid el 3 de juny de 1876.

La Majordoma. Comèdia de costums catalanes en dos actes i en tres quadres. Impremta de «La Renaixensa», 1877. Obra estrenada al Teatre del Buen Retiro el 12 de juliol de 1877.

La nena. Comèdia en un acte y en vers. Impremta de Espasa germans y Salvat, 1879. Estrenada al teatre Romea el 22 d'abril de 1879.

De mort a vida. Drama en tres actes i en vers. Impremta de Espasa germans y Salvat, 1879. Estrenada al Romea al mateix any.

Si fa no fa. Proverbi en un acte y en vers. Estampa Tip. Baseda y Giró, 1881. Estrenada al teatre Romea en el mateix any.

Corona d'espinas. Drama catalán estrenado en el teatro Romea en octubre de 1882. No impreso.

Reina Absoluta. Comèdia en tres actes i un pròleg. Tip. de B. Baseda, 1883. Aquesta obra és un arranjamet de l'obra italiana de T. Cicconi «La figlia única». Es va estrenar al Romea el 21 de gener de 1883.

La Relliscada. Comèdia en un acte i en vers. Impremta «La Renaixensa». Estrenada al Romea el 17 de febrer de 1885.

- Com l'anell al dit.* Proverbi comich en tres actes. Imp. de Baseda, Barcelona, 1884. Estrenada al Romea al mateix any.
- L'espurna.* Quadre en un acte. Llibreria de E. Puig. Estrenada al Romea el 17 de novembre de 1887.
- Mis dos papás.* Peça castellana estrenada en el teatro El Dorado el 24 de juny de 1888.
- Gent de Mar.* Drama en tres actes y en prosa. La Il·lustració Catalana Representada en el teatre de Catalunya el 19 de gener de 1887.
- Lo padrí.* Idili en un acte i en vers. Tip. de la Academia 1890, Barcelona. Estrenada al teatre Romea el 10 de desembre de 1889.
- La padrina.* Comèdia de costums catalanes en un acte i en vers. Estrenada en el teatre Novedades el 8 de novembre de 1892.
- Lo promés.* Drama de costums catalanes en tres actes i en vers. Impremta de «La Renaixensa», Barcelona 1892. Estrenada al teatre Novedades el mateix any.
- Lo núvol negre.* Drama de costums catalans en tres actes. Llibreria E. Puig, 1893. Estrenada al Romea el 2 de maig de 1893.
- La hostalera de la vall.* Drama amb un pròleg i quatre actes. Llib. E. Puig, 1883. Estrenada al teatre Novedades el 19 de desembre de 1893.

ARTICLES DE RIERA I BERTRAN A LA PREMSA GIRONINA

- a) *Collaboracions a «LO GERONÈS»,* (Setmanari portaveu del «Centre Catalanista» de Gerona y sa Comarca).
- Dissabte 26 de maig de 1884. Secció política: «La Tercera Assembla del Catalanisme».
- Dissabte 20 d'abril de 1895. Secció Literària: «Memòries d'un sardanista».
- 1 de gener de 1872: «Discurs pronunciat en l'obertura del Centre artístic d'Olot».
- 1 de maig de 1873: «Lo jovent catalanista».
- 20 de juliol de 1873: «Los pregoners Gironins».
- 20 d'agost de 1873: «Fets Populars» (Arbitratge, Episodi estudiantil, Prou!).
- 10 de novembre de 1873: «Correspondencias».
- b) *Collaboracions a la «Revista de Gerona».*
- «Bell Consol» p. c. (1876-1877) I pàg. 11.
- «Los artistas» p.c. (1876-1877) I pàg. 107.

- «Amorosa» (1876-1877) I pàg. 241.
 1684-1884. (1884) VIII pàg. 154.
 «Fraternal» p.c. (1886) X pàg. 206.
 «Catalunya pels catalans» (1888) XII pàg. 206.
 «Pensamientos sobre literatura y artes» (1890) XIV pàg. 40.
- c) *Collaboracions al «Certàmen de la Asociación Literària de Girona» (1872-1901).*
- «La gent de la terra» (poema), (1874), pàg. 99.
 «Ciencia y Art» (poema), (1876), pàg. 125.
 «Lo deber» (poema), (1885), pàg. 221.
 «Misa Matinal» (poema), (1888), pàg. 117.
 «Lley Suprema» (poema), (1888), pàg. 159.
 «A un amic casador» (poema), (1889), pàg. 179.
 «Filial» (poema), (1890), pàg. 133.
 «Fi de segle» (poema), (1893).
 «Això ray!» (Comèdia en un acte), 1894, pàg. 99.

ARTICLES DE RIERA I BERTRAN A LA PREMSA BARCELONINA

Collaboracions a «La Renaixensa».

Carta literària a mon íntim amich Francesc Ubach», febrer de 1871.

«Carta literària a mon coral amich Pere Nanot i Renart», 1 de març de 1871.

«Carta literària a mon benvolgut amich Josep Roca i Roca», 3 de maig de 1871.

«Carta literària a mon car amich Joan Montserrat», 1 de juny de 1871.

«Carta literària a mon apreciat amich Antoni Aulestia», 1 d'agost de 1871.

«Pensaments catalans, a mon bon amich Josep Thomàs», 1 de setembre de 1871.

«Pensaments catalans a mon bon amich Josep Thomas», 30 de novembre de 1871.

«Lo salm de la vida», 31 d'octubre de 1874.

«Gent de la Terra», 31 d'octubre de 1874.

«Recull de poemes» (Poesies premiades en lo certàmen de la Asociación literària de Girona del present any amb la joia

oferta per la societat «La Jove Catalunya», 31 de desembre de 1874.

«Cansó de dol» (Aniversari de la mort del popular músic i poeta Josep Anselm Clavé).

«Tal com so» (Narració breu), n.º 16, 1875.

«Los bons hereus» (Narració breu), n.º 26, 1875.

«Discurs de D. Víctor Balaguer a la Academia de la Historia», (estudi), n.º 27, 1876.

«Gelosia» (poema-sonet), 1876.

«Progrés dels Jocs Florals» (discurs), 1876.

«Debem insistir» (article crític), 1877.

«La pezzana» (article crític), 1877.

«Motius d'una tendència» (article crític), 1878.

«Dues associacions catalanistas», 1877.

«Balmes sa vida sas obras», 1879.

«Lo rey cavaller», 1888.

«Las estrellas avisadas» (faula), 1880.

«Articles morals» —«lo mal parlar— la crítica de cafè», 1881.

«Redemció», 1881.

«Teatro Principal, companyia italiana de declamació», 1880.

«De Barcelona a Gracia, viatge en tramvia», 1882.

«Com l'anell al dit» (teatre), 1883.

«Recort a'n Marià Maspons y Labrós», 1886.

Collaboracions a «La Ilustració Catalana».

«Lo poble de l'Alzinar». Any XII, 1891.

Collaboracions a «Lo Gay Saber».

«En Joan Sot». Tradició popular figuerenca, 1 de juny de 1868.

«Novenari d'ànimes», 1 d'agost de 1868.

«L'avestruç y lo pardal», poema. 15 de setembre de 1868.

«L'ovella» (conte). 15 de desembre de 1868.

«L'ovella y júpiter», faula imitada de Lessing. 15 de gener de 1869.

«Balada de Catalunya». Imitació de la famosa poesia qu'ab igual titol escrigué en llengua castellana. D. Ventura Ruiz Aguilera, 15 d'octubre de 1868.

«La merla». Rondalla, 1 de març de 1869.

«Teatres-Salvini». 1 de juny de 1869.

«Lo tribut de sang», poema-balada, 10 de juliol de 1869.